

אַבְרָהָם שׁוֹעֵר

א

אַבְרָהָם שׁוֹעֵר הִיָּה מִזְקֵנֵי הַסּוֹפְרִים וְהַמַּחֲנִכִים הָעִבְרִים
בְּאֻמְרִיקָה. עֲשֵׂרוֹת בְּשָׁנִים הֶרְבִּיץ תּוֹרָה לִילְדֵי־יִשְׂרָאֵל בְּבֵת־סֵפֶר
וּבִישִׁיבוֹת וְגַם בְּבֵת־מִדְרַשׁ לְמוֹרִים. הוּא כָּתַב לְגִדּוּלִים וּלְקַטְנִים,
הוֹצִיא שְׁנֵי כְרִכֵּי־סִיפּוּרִים בְּשֵׁם „דּוֹר הוֹלֵךְ“, קוֹבֵץ מַעֲשִׂוֹת וְאִגְדוֹת
בְּשֵׁם „עוֹלָם הַפְּלֹאוֹת“ וְעוֹד כַּמָּה וְכַמָּה חוֹבְרוֹת וְקוֹנְטְרַסִים, הַשְׁתַּתְּףָּ
בְּכָל הָעֲתוּנִים לְגִדּוּלִים וּלְקַטְנִים שִׁיצְאוּ בְּאַרְץ הַזֹּאת.

וּבְכָל זֶה הָיָה הָאִישׁ מִן הַמְּקוֹפְחִים. כִּי אֵת אֲשֶׁר בִּיקֵּשׁ לֹא

מֵצָא.

וְהִרְגִּישָׁה זֶה שֶׁל גְּדוּלוֹת שֶׁלֹּא בָּאוּ וְחִלּוּמוֹת שֶׁלֹּא נִתְקִימוּ, הִיתָה
עוֹכֶרֶת אֶת רוּחוֹ וּמִמְרַרֶת אֶת חַיָּיו. הָאֵם הִיתָה זֶה אִי־הֶתְאַמָּה בֵּין
הָאִישׁ וּבֵין הַסְּבִיבָה? אִו הָאֵם הִיתָה זֶה אִי־הֶתְאַמָּה בֵּין אָדָם וּבֵין
תְּקוּפָתוֹ? וְאוּלַי הִיתָה זֶה אִי־הֶתְאַמָּה פְּנִימִית, בֵּין הַתּוֹךְ וּבֵין הַצּוֹרָה
בִּיצִירָה הַסְּפְרוֹתִית?

אֵינן לְדַעַת כְּמוֹ אֵת הַסְּבִיבָה הַיְסוּדִית לְאִי־הֶתְאַמָּה זֶה, אֲבָל הִיא
הִיתָה. וְהִיא שֶׁסִּיפְלָה אֶת עֲצַת הַמֶּלֶאךְ הַטּוֹב שֶׁל הַיְצִירָה הַשְּׁלֵמָה.

ב

הוּא הִיָּה בְּטַבְעוֹ מְסֻפֵּר, וּבִיחּוֹד מְסֻפֵּר לִילְדִים. הִיָּה בּוֹ מִשְׁהוֹ
מְאוּתוֹ תוֹם יְלִדוּתִי, שֶׁהוּא מֵנֵת חֶלְקִים שֶׁל מַעֲטִים. אֵת הַשְּׁפַע
הַדְּמִיוֹנִי שֶׁלוֹ הִיָּה שׁוֹפֵךְ עַל לְבוֹת הַתְּלִמִּידִים. וּמִזֶּה בָּא גַם אֵל
הַכְּתִיבָה.

וּמִכִּיּוֹן שֶׁמְקוּרָה שֶׁל כְּתִיבָה זֶה הִיָּה בְּסִיפּוֹר שֶׁבַע־לֶפֶה, נִיכְרוּ
בָּה כָּל הַסִּימָנִים וְהַסְּמָמָנִים שֶׁל דִּיבּוּרִיּוֹת שׁוֹטְפָה. כִּי זֶה דְּרַכָּה שֶׁל

השיחה הסיפורית או האגדה המסופרת, שישטפו האמרים בשפע, שמאורע יסתבך במאורע וצבע יורכב בצבע.

המספר רואה לפניו תמיד עינים רעבות לעלילה ואזנים צמאות לסיפור — וכדי שיחזיק את העינים פקוחות ואת האזנים ערות הוא צריך להגדיש את הצבעים ולהכביר את המלים, כדי שלא תבוא החלשה בהתעניינות.

ובמידה זו, של סיפור-סיפורים, יש הרבה תמימות, אם המספר עצמו הוא איש תם וישר בעצם כוונת סיפוריו.

אברהם שוער היה איש תם וישר. מעולם לא התכוון להוליך את קוראיו שולל, הוא רק לטובתם התכוון ואת הנאתם ביקש. לפיכך היה גם תמים מאוד.

בסיפוריו-לילדים חזק היסוד האגדי-אליגורי, וחיות ובהמות היו מדברות ומתנהגות כבני-אדם ולא בדרך משל, כדרך שעושים ממשלי-המשלים, אלא על דרך-הפשט. והקורא בדברים האלה לא יפיר את הגבול בין המציאות והדמיון ולא ידע אל נכון אם החיות המדברות אינן אלא משל, ומפיהן מדבר האדם, או שהאדם אינו חשוב, אלא החיה „בכבודה ובעצמה” היא העיקר והיא המטרה. המספר, שהוא בעל-דמיון ובעל נפש אוהבת, מאמין בתום-לבו באמת-סיפורו ושופך אהבתו על כל הנברא, על אדם ובהמה גם יחד.

ותמימות זו תלווהו גם בסיפוריו לגדולים. יש בהם בסיפורים אלה רומאנטיות מלבבת, המעוררת געגועים בלב הקורא. כי הרקע והיסוד של עולם-שוער היה העולם אשר היה.

הוא כתב על „דור הולך” מתוך פוסף-נפשי של בן הדור ההולך. יסוד הזכרון היה חזק בו ודרכו היתה לספר את הדברים בגוף ראשון. גם מ. י. ברדיטשבסקי היה אוהב לספר דברים בגוף ראשון וכן מ. ז. פיארברג וש. בן-ציון וגם ז. אפשטיין. ורבים אחרים. כשבא ענין הילדות ועיר-המולדת וזכרונות חיים שאינם משים מן הלב, קשה להיות אובייקטיבי. והמספר נהפך אבטוביוגראף.

ג

העיירה מופיעה בסיפורי שוער בכל חינה הטוב. אנשים תמימים ועובדי־אלהים מיראה ומעניות. ואם גם יש טיפוסים שליליים בה, ואף רעים ואכזריים כאליקום־גץ ראש הקהל, המעמיד חטפנים לחטוף את ילדי־ישראל לחיל־ניקולאי, אין בלבו של המספר כוח וחפץ לספר הרבה בגנותם. הרב הצדיק מאפיל על רשעים אלה ובדמותו החסודה ובמעשיו הטובים הוא מכריע לכף־זכות.

כי האנשים הרעים שיש בעולם הזה, וביחוד אלה שהיו ב"עולמות הנשפחים" של העיירה, לא באו אלא להשלים את התמונה ולהבליט את הטוב שבטובים.

וזהו הדרך של החסידות, לבקש ולמצוא את הטוב.

ולפיכך שופע אור של חמימות רבה מדמויות הסיפורים.

נחום נחתום מ"שלשה קברים" היה אופה לחם ביום, ובלילה היה נושא אותו באין־רואים לעניים. וכשהיתה אשתו באה אליו בטענה שהוא קובע את נפשו ונפש בני ביתו, פי בעוד שנים או שלשה חדשים "נהיה גם אנו עניים ואביונים מחוסרי־לחם", היה ר' נחום משיב לה:

— — — "עלינו עוד לחכות שנים או שלשה חדשים עד

שנרעב ללחם והרי הם רעבים עתה, פיוס הזה".

הוא היה בעל תהלים, ו"רחמיו על כל מעשיו" היה פסוק־נפשו. ולא רק על יהודים כשרים חמל, כי אם גם על יהודים "בלתי־כשרים". הוא היה היחיד, אשר קרב את משפחת־האפיקורסים המנודה, ותמך בה בלחמו בחייה והציל את בעל המשפחה מקבורת חמור לאחר מותו. לא חפצה החברה־קדישא לקברו בבית־הקברות, כי "מסית ומדיח" היה בעיניהם, ואילו ר' נחום ויתר על הקרקע שלו לטובת המת המנודה. וצווה לקבור גם אותו, לאחר מאה ועשרים שנה, עלי־ד היהודי ה"אפיקורס". וכן עשה גם הרב ר' יחיאל. אלה הם "שלשה קברים" של עולמות נשפחים.

"עולמות נשפחים" אלה אינם נשפחים על נקלה, כי בהם

שורש הנשמה של האדם אשר חי בהם וגדל בהם. וכל כמה שהם מרחיקים והולכים הם נעשים קרובים יותר ללב וכל כמה שהם הולכים ו"נשפכים", עולה זכרונם ומאיר באור-יקרות.

פן חיבר וכתב שוער שני סיפורים, מלאי רוח חיים ומרץ סיפורי, הלא הם: "בנימין פינחס", סיפור של קאנטוניסט, על חיי החטופים, ו"אחת ושנים", תולדות אהבה אחת, שלא מצאה את תיקונה.

אלה הם סיפוריו החשובים ביותר גם מבחינת הכמות וגם מבחינת האיכות.

הראשון מזכיר את הסיפור המהולל "בימים ההם" ליהודה שטיינברג. אך אין שויון הנושאים מפחית את ערכו. כי ראשית, יש בו דיוק לשון ובהירות סגנון. ושנית, זורם שטף הסיפור בעוז והוא מגרה מראשיתו ועד סופו.

אין ספק שהלך לבו של המספר אחר הנושא הזה משום הרומאנטיות שבו ומשום החשק למצוא נשמות תועות ולהחזירן למקורן.

עצם מעשה החטיפה של ילד רך ויתום מאביו, ומיד אחר זה התייתמותו מאמו, הליכתו בשבי וחיייו בין הקוזאקים במרחקי רוסיה, ושמירתו על היהדות, ובריחתו מאהבת נערה קוזאקית ומחיי תענוגים והשתתפותו במלחמת סיוואסטופול והצטיינותו בה, ולבסוף: נצחון היהדות וחזירתו הביתה אל הרב, והעשותו שמש לשם מצוה ומנקה-ארובות לשם פרנסה — כלום אין בזה שפע עלילה העלול להרתיח את דמו של כל מספר?

ואמנם, ראוי סיפור זה לתפוס מקום של כבוד בין מבחר הסיפורים למקרא הנוער שלנו.

וכן הוא גם סיפור האהבה "אחת ושנים".

יש פה ה"משולש" הידוע, שהוא נצחי בספרות.

אבל פה נוסף עליו חן המקום היהודי. האהבה מופיעה בצבעה היהודי ובסביבתה הטבעית. יש פה מלחמה בין תלמיד-חכם ועם-הארץ, הנמשכת מדור לדור, מאבות לבנים. אך אחד

הוא ר' שמואל בעל חלום, ראש ישיבה ומקובל. ואב אחד הוא אבראשקה העגלון, מי שהיה "חטפן" בימי נעוריו. האחד — איש הרוח ובעל מצוות, והשני — איש החומר ובעל תאוות. ודוד'קה בן־אבראשקה הפשוט והמגושם, אוהב את צביה, הבת העדינה של ר' שמואל. ומובן שהיא נישאת לא לו, כי אם ליוסף, הבחור המתמיד, הנעשה אחר כך לסגן ראש הישיבה.

וכן מתגוללת מגילת חיים ועינויים של אצת אהובה ושנים אוהבים. והאהובה אוהבת את שניהם. "ושני בעלים בלבנה".

המלחמה הפנימית בלבנה של האשה הכשרה, החשדים והקנאה בלבן של הבעל יוסף והאהבה שלא תכבה בלבן של דוד, הפרוך כצל אחרי האהובה — כל אלה מתוארים בכוח ורעננות, המעידים על יכולת לא־מעטה.

ואין זה סיפור־האהבה היחיד שלו.

ב"סופה" וב"המעוות" הרחיק עוד יותר בענין זה, והרָאָה עוד רוח שהיה חידוש גדול בעיני הקוראים שידעו את שוער כמספר סיפורי־ילדים וסיפורי־זכרונות. ואם אָמנם אין בהם אותה שלמות שבסיפורו הנזכר למעלה, הרי זה משום שיצא מתחום־צמיחתו־וגידולו — מתחום העיירה. כי רק בה מצא את עצמו.

ד

וכן היה נאמן לעצמו בציירו שקיעות־חיים. אנשים זקנים שעברו את דרכם והגיעו אל הסוף מובנים וחביבים היו על המספר שבשוער.

מין זמרה חשאית של "מינאט" עולה מאלה הרשימות, אשר בהן נדלק אור־השקיעה. ב"הלילה אחר ההלוויה" חוזר ר' זליג בלומברג הזקן מהלווית אשתו — ובלבו אבל ודומיה. אין הוא בוכה, כי באמת לא נפרד ממנה. צלה מלווה אותו תמיד. הוא יושב בתוך פורסתו ונדמה לו שבכורסה השניה תשב היא, אשר אתה חי יותר מחמשים שנה ואשר אתה יהיה בקרוב שוב — לעולם ועד.

ונזכר לו מה ש"בעל הטורים" דורש על הכ"ף הזעירה של

„ולבפותה“, מפני ששרה אמנו היתה זקנה לא בכה אברהם עליה הרבה...

ואף הוא, זליג, לא יבכה עתה על עלקה, אלא ישב ויעביר לפני עיני רוחו את כל חייו וחייה, את אהבתם ובנין ביתם, וידבר אליה כאל חיה: — עלקה, זוכרת את...

מנוחה מיוחדת של זקנה ושלוות־השקט של התלכדות עם הנצח יש בישיבה זו ובאי־בכיה זו, של מי שנכסף להאסף אל עמיו ואל אשת־בריתו...

ואף המספר עצמו שם חלקו עם אלה, אשר נכספו אל מתיקות־מנוחה זו.

ועד היום זכורה לי רשימתו: „דינר זהב בשעת־שקיעה“. בשעת קריאתי הרגשתי כאילו הרים שוער את המסך והביט אל תוך סוד־הנצח.

מסופר באותו „דינר־זהב“ על חולה מסופן הנוטה למות ושנים מלאכים יושבים למראשותיו: אחד מלאך החיים ואחד מלאך המות. וכל הרחיפה המסתורית בעולמות רחוקים ומוזרים וכל הפסוקים המקוטעים הבאים שם, שהם קרעי הפרה והרגשה של אדם הנמצא על הגבול — כל אלה יצרו הלך־נפש רוהה של שעת־גסיסה. ופתאום הופיעה דמות אמא והבן החולה קורא אליה: אמא יקירה, חוסי עלי!

אותו רוך נשיי, אמאי, שהיה ביסוד חייו התועים של הסופר, הופיע בסוף החזיון ככוח המרכזי, פנשמת חייו.

פי על כן היה האיש בן רך לאמו וילד בכל גלגולי־חייו. לפיכך היה תמים וסנטימנטאלי, רומאנטי וחולם. והרכוש היותר יקר שלו היו הגעגועים, געגועי הילד שהושלך לעולם זר ורחוק, שלא הבינו ולא העריכו. ומספריו אשר נשארו תעלה המייה רפה ועצובה הנוגעת עד הלב.